

Gyakorlóévem Szentivánlaborfalván

Lelkeszi pályafutásomat Háromszéken, Szentivánlaborfalván, Berde Mózsa szülőfalujában kezdtem.

Szentivánlaborfalván addig ismeretlen, új világ tárult elém: a háromszéki sokrétegű falu. Ott terül el Szépmező síkságán, a Feketeügy mellett, Sepsiszentgyörgytől 7 km-re, a Brassó és Ojtoz közötti országút mentén hosszan elnyúlva, a Brassó–Bereck közötti vasút uzoni állomásától 4 km-re. Tehát jól meg lehetett közelíteni. Maga az elnevezés kettéosztottságra utal, aminek történelmi magyarázata van. A régebbi település Szentiván. Orbán Balázs szerint írásban 1332-ben említik először (Orbán 1869: 197). Egyházi és világi szempontból is kiemelkedő település volt. A reformáció után tekintélyes unitárius egyházközség is lehetett, hiszen zsinatot tartottak itt, és 1672-ben kiváló iskolája volt. Világi szerepéről Orbán Balázs így ír: „Háromszék azon korban, midőn állandó székhelye nem volt, Szent-Iványon is tartott párszor közgyűlést, és pedig 1667. ápr. 15-én [...] és 1681. febr. 7-én” (Orbán 1869: 197). Laborfalva kialakulását szájhagyományból idézem: a katolikus Henter földesúr karácsony első napján, katonai segédlettel rárontott a templomban ünneplő unitáriusokra, és áttérésre kényszerítette őket. Aki ellenállt, azt a faluból kiűldözte. A hajlék nélkül maradt unitárius családok a falun kívül, télnek idején a nyílt mezőn sátrakat vertek. Tavaszig azokban húzódtak meg, amikor aztán elkezdtek építkezni. Így alakult meg az új falu, melyet Laborfalvának neveztek el. A hagyomány magját Orbán Balázs „okmányilag” igazolja: „Nevezett Henter urak és csernátoni Kálnoki Mihály 1725. karácsony első napján egy század dragonyost hoztak, s az imádkozó híveket kardlapoztatták a templomból.” (Orbán 1869: 197.)

A múlt íratlan és írott örökségét a valóságban én is megtapasztaltam. Az unitárius családok többsége Laborfalván lakott. Mellettük más faluból betelepült reformátusok is éltek. Szentivánban többnyire katolikusok éltek, néhány magyarul beszélő ortodox román családdal. A két falurészt egymástól az unitárius Szentiványi nevű földbirtokos család kúriája választotta el.

A falu társadalma a következőképpen rétegződött:

1. Legfelül állt az unitárius Szentiványi és a katolikus Apor földbirtokos család.
2. A múmalom-tulajdonos Pál család, mely a reformátusokat istápolta.
3. Értelmiségiek: unitárius lelkész, katolikus plébános, a reformátusokhoz beszolgáló lelkész, tanítók, jegyző, a malom tisztviselői.
4. Katonarészen valók. A régi székely katonarend leszármazottai. A tekintélyes unitárius családok, Berde, Benke, Deák, Hajdú, Miklós, Márkos, Zsigmond tartoztak ide.
5. Jobbágyrészen valók, egykori jobbágyok utódai. Kisebb részben laborfalvi unitárius, többnyire szentiványi katolikus és román családok.

6. Néhány iparos, kereskedőcsalád, inkább református és katolikus.

7. Egykori urasági cselédek leszármazottai, inkább más faluból betelepült református családok.

A 4., 5., 7. kategóriába tartozók mind földművesek voltak, de egymással való érintkezésben, egymáshoz való viszonyukban különbözők. Leginkább a templomban figyeltem fel erre. Külön padban ültek a katonarészen való, külön a jobbágyrészen való családok. A férfiak még eltűrték az egymás mellé való ülést, de az aszsonyok szigorúan tartották a rangkülönbséget. Ez a hétköznapiakban is megnyilvánult.

Fültánúja voltam, mikor a kurátornénak a rangján aluli asszonytársa így köszönt: „Kezicsókolom, Márkosné asszonyom!”, pedig mind a ketten ugyanolyan életformát folytattak.

Valósággal megdöbbenett a hagyomány ereje. Közel egy évszázada eltörölték a Habsburgok által a székelysége kényszerített katonatörvényt, a jobbágytság is megszűnt, de Laborfalván az ünnepi és hétköznapi gyakorlatban tovább élt.

A katonarészen való szülő rossz néven vette, ha leánya, fia nem hozzá illő fiatalhoz vonzódott. A házasságon kívüli kapcsolatban már nem voltak ilyen megkülönböztetések. A katonarészen való férfiak le-leereszkedtek a ranglétráról, s szívesen létesítettek házasságon kívüli viszonyt alacsonyabb rangú asszonyokkal. Termett is az ilyennek számos gyümölcse, még a földesúr esetében is.

A fentiek megfigyelésén kívül más emlékem is maradt Laborfalváról. Gyakorló lelkeszi tevékenységemet az irattár rendbe szedésével kezdtem. Egyik lelkesz elődöm, Barabás Béla a parókia udvarára Unitárius Kultúrtermet építtetett. Ez adott otthont az irattárnak is. Mikor ide beléptem, szomorú látvány fogadott. Az orosz katonák, bizonyára vodkát keresve, a szekrényt feltörték, és mivel amit kívántak, nem találtak, bosszúból a szekrény tartalmát kiszórták a földre. A széthányt iratokat darabonként és évszámokként kellett csoportosítanom. Az oroszok nem elégedtek meg az irattár „széttanulmányozásával”, hanem a zene iránti hajlamukat a templomi harmónium összetörésével elégítették ki.

Azért valamit az oroszok javára is kell írnom. Úrvacsoraosztáskor történt. Már a bor kiosztásánál tartottam a férfiak során, mikor egyszer csak az ajtón belépett egy javakorabeli orosz katona. A gyülekezet megszeppent, a tekintetek megdöbbenést árultak el: mi lesz most? A katona szépen beállt a sorba, a kehellyel éppen hozzá értem, a megszeppenés még magasabbra emelkedett: mind megissza a bort! Az orosz először keresztet vetett, kezébe vette a kelyhet, szép csendesen egy kortyot ivott belőle, visszaadta, újra keresztet vetett, s az ajtón szépen távozott. Mindnyáján megkönnyebbülve lélegeztünk fel. A szertartások közül még kettőt említek meg. Életem első konfirmációi szertartását itt tartottam. Két fiút és két leányt vettem fel az egyház önálló tagjai sorába. A másik egy temetés. Laborfalván az unitáriusok a templom melletti kertbe temetkeznek. Ottlétem alatt egy temetésre került sor. Ami nekem nagyon különös volt: a szertartást a templomban végeztem, a koporsó jelenléte nélkül. Azt a háztól, vezetésemmel, harangzúgás közben a te-

metőbe vittük, a nyitott sír szájánál letettük, ott hagytuk. Utána a gyülekezettel s a gyászolókkal bementünk a templomba. Ott temetési szolgálatomat elvégeztem. Majd kimentünk a sírhoz, a koporsót rövid ima után, temetési énekszó mellett a sírba leeresztették, felhantolták.

A másik fontos teendőm és kedves élményem volt a hívek megismerése. Ebben segítségemre volt a sorkoszt. Kosztot nem volt miből fogadjak, kezdő fizetésem csak napi egy pakli dohány ára volt. A hívek vállalták, hogy sorra vendégül látnak. Hat évtized rostájából kihullott, hogy naponta vagy hetente változtak a kosztadóim. Csak arra emlékszem, hogy minden unitárius családnál megfordultam. A sorkoszt számomra „cura pastoralist”² jelentett. A családokhoz közelebb kerültem. Betekintést nyertem hétköznapi életükbe. Még azt is megfigyeltem, hogy Laborfalván, mint általában Háromszéken, „vejem nem fiam, menyem nem lányom, anyósom nem anyám, apósom nem apám”. A családtagok egymást a nevükön szólították. Az após Pista bácsi volt, az anyós Erzsi néni, a vejem csak Pista, a menyem csak Juliska. Magázódtak. Nekem ez különös volt. Az étrend során itt ettem feltűrt túrós puliszkát. Nem lábosban készítették rétegesen, egy réteg puliszka, egy réteg túró, hanem lapítón kinyújtották, túróval megszórták, s mint a diós kalácsot, feltekerték, úgy szeletelték fel. A tízgyermekes Márkos Józsefnél árpalisztból főzték a puliszkát. A sorkosztozás alkalmával szerveződött meg a tojásgyűjtési akció. A begyűlt tojás árából a brassói Einschenk cégtől egy orgonaharmoniumot vásároltunk, amelyen autodidakta kántorunk szépen tudta a gyülekezet énekét vezetni.

Szentivánlaborfalvi gyakorlóévelem nagy élménye volt a szórványmunka. A már említett Barabás Béla lelkész a szentivánlaborfalvi anyaegyházközséghez szervezte a Felső-Háromszék falvaiban elszórta élő unitárius híveket. Uzontól Kézdivásárhelyig majdnem minden faluban élt néhány unitárius lélek. Én ezeket mind felkerestem. Nikula Gyuri, szentiváni hívem rendelkezésemre bocsátotta egyes lófogatát, s ezzel végeztem a szórványmunkámat. A földrajzi sorrendből már kiestem, de név szerint ezekre emlékszem: Uzon, Sepsimagyarós, Szacsva, Dálnok, Maksa, Csernáton, Borosnyó, Egerpataka, Kovászna, Kézdivásárhey, Kézdiszentlélek. Ahol 10-nél több unitárius volt, ott a hónap bizonyos vasárnapján istentiszteletet tartottam. A nagyobb gócekban, mint Kovászna, Kézdivásárhely, minden ünnep másodnapján úrvacsorát osztottam. A református kollégák biztosították az alkalmas helyiséget a templomban, tanácsteremben.

Egyházi tevékenységemen kívül Szentivánlaborfalván részt vettem a falu ifjúsági életében. Műsoros estélyeket szerveztünk, irodalmi, történelmi előadásokat tartottunk.

Továbbá a laborfalvi emlékeimből egy megrázó epizód bukkan fel. A szentgyörgyi állomásról leszállva nekivágtam a Laborfalvára vezető 7 km-es útnak. Már fele útján járhattam, mikor szembejött velem a Nemere, ez a Háromszéken süvítő, erős keleti szél. Olyan dühösen támadt szembe, hogy egy lépést sem tudtam előre tenni. Nem

² lelkipásztori gondozás

volt más választásom, mint hátrafordultam, „curukkolva”³ ballagtam, míg a szél hagyott erejéből.

A Nemerével kapcsolatban a szájhagyomány egy tragikus esetet őrzött meg. Havas téli időben egy házaspár lószánnal hazafelé igyekezett. Útközben őket is szembetalálta a Nemere, és olyan hóvihart zúdított rájuk, hogy a szán utasai, lovai a vastag hótakaró alá kerültek. Csak tavasszal, hóolvadás után találták meg az arra járók a csontkeménnyé fagyott tetemeteket.

Gyakorlóévem napjai lassan végük felé peregtek. Közben letettem a „nagypapi” vizsgát, azaz lelkészi oklevelet szereztem. Jogot nyertem rendes lelkészi állás elfoglalására. Laborfalván nem maradhattam, pedig a hívek ragaszkodtak hozzám. Az akkori egyházi törvény ezt nem engedte meg. Abban az esetben, hogyha valaki egy egyházközségben helyettes vagy segédlelkész volt, oda csak három év múlva pályázhatott. Az utánam következő generációnak már megengedte.

³ hátrafelé